

Institutiones Theologicae Ad Usum Seminariorum

Simonnet, Edmond

Venetiis, 1731

Art. 3. Quænam libertas necessaria sit ad liberum arbitrium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83594](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83594)

appetere finem ultimum, etiam formaliter sumptum, & secundum communem rationem beatitudinis: nam appetitus finis ultimi, formaliter sumpti, est quidem necessarius quoad specificationem; quia non potest homo velle oppositum: at necessarius non est quoad exercitium; quia potest homo non velle cogitare de beatitudine, & beatitudinem non actu appetere, avertendo mentem suam ab ejus cogitatione. Ergo liberum arbitrium, quale hic habemus, versatur circa finem ultimum, etiam formaliter sumptum. R. neg. consequens. Nam hæc imperfecta & indirecta libertas exercitii, quam habemus circa beatitudinem in communi, non pertinet ad liberum arbitrium. Actus enim proprius liberi arbitrii ita est in potestate voluntatis, ut voluntas, positis omnibus ad agendum prærequisitis, possit illum pro arbitrio exercere vel non exercere, & suspendere. At voluntas non potest non appetere beatitudinem actu cogitatum. Ergo, &c. Præterea imperfectam illam & indirectam libertatem circa beatitudinem in communi non habet voluntas, nisi per accidens, & ex imperfectione intellectus, qui non adhæret immobiliter beatitudini per actualem advertentiam: unde si sic adhæreret, voluntas quoque immobiliter adhæreret per actualem appetitionem, & tamen idcirco non haberet diminutum & imperfectum liberum arbitrium.

ARTICULUS III.

Quenam libertas necessaria sit ad liberum arbitrium.

NOta. Duplex est, quantum ad rem præsentem pertinet, libertas; nempe libertas à coactione, & libertas à simplici necessitate. Libertas à coactione, quæ etiam libertas spontaneitatis dicitur, consistit in carentia violentiæ, hoc est, in carentia absolutæ & inevitabilis ad unum determinationis, ab extrinseco causatæ contra internum voluntatis omnino renitentis affectum. Libertas à simplici necessitate, quæ aliter libertas indifferentiæ dicitur, est immunitas ab antecedenti, etiam non violenta, ad unum determinationem intrinsecam. De hac libertate queritur, utrum requiratur ad constitutionem liberi arbitrii, an verò libertas à coactione sufficiat. Sufficere docuit Bucerus in libro de concordia doctrinæ, & hoc pacto existimavit se viam invenisse conciliandi Lutheranos cum Catholicis circa liberum hominis arbitrium. Id nimirum, quod Catholici dicunt hominem esse liberi arbitrii, intelligendo de immunitate à coactione, non de immunitate à simplici necessitate: id verò, quod Lutherani dicunt hominem non esse liberi arbitrii, intelligendo de libertate à simplici necessitate, non de libertate à coactione. Bucerus consentit Janenius libro 6. de gratia Christi Salvatoris, cap. 6. & sequentibus, ubi expressè docet, & quantum potest probat, non simplicem necessitatem, sed solam coactionem libero arbitrio repugnare: de quo aliàs,

RESPONSIO.

Ad liberum arbitrium non sufficit libertas à coactione, sed requiritur libertas à simplici necessitate.

Prob. 1. autoritate summorum Pontificum Pii V. & Gregorii XIII. à quibus damnatæ sunt hæc propositiones Baii: Quod voluntarie sit, etiamsi necessario fiat, liberè tamen sit. Sola violentia repugnat libertati hominis naturali. In his autem propositionibus Bajus loquitur de libertate arbitrii, ut per se clarum est, & huic libertati, non simplicem necessitatem, sed solam violentiam asserit repugnare. Ergo fallum est, quod sola violentia, & non simplex necessitas repugnet libero arbitrio.

Prob. 2. autoritate Patrum. Ad instar omnium nobis hic erunt Damascenus, Anselmus & Bernardus, qui de libero hominis arbitrio ex professo tractarunt. Et 1. quidem S. Damascenus lib. 2. orth. fidei cap. 25. probat hominem esse authorem actionum suarum,

etiamque in arbitrio suo & potestate sua habere: alioquin ei deliberandi facultas frustra tributa esset. Cap. 26. explicat quid sit hominem habere aliquid in potestate & arbitrio suo: *In nostra, inquit, potestate sunt ea quæ liberum est nobis vel facere vel non facere.* Et paulò inferius: *Proprie autem in nostra potestate consistunt omnia ea, de quibus deliberamus.* Consilium porro ac deliberatio de iis rebus suscipitur, quæ peræque in utramque partem contingere possunt. Peræque autem contingens id est, quod & ipsum possemus, & quod ipsi adversatur. Hujus verò electio penes mentem nostram est. Et cap. 27. dicit bruta animalia non habere libertatem arbitrii, quia non habent dominium appetitionum suarum; sed ubi primum aliquid appetiverint, ad actionem ruunt. At è contra homo potest pro arbitrio appetitum suum coercere, vel ei obsequi: unde habet in sua potestate appetitum suum, & sic est liberi arbitrii. Requirit ergo Damascenus ad liberum arbitrium immunitatem à simplici necessitate.

2. Anselmus in dialogo de lib. arb. c. 5. ubi Magistrum cum Discipulo colloquentem inducit, manifestè requirit ad libertatem arbitrii immunitatem à simplici necessitate: postquam enim discipulo querenti, quomodo homo liber sit libertate arbitrii ad servandam rectitudinem, cum sæpe rectam homo habens voluntatem, ipsam rectitudinem invitus, cogente tentatione, deserat; respondit magister: *Neminem illam deserere rectitudinem, nisi volendo, & ita voluntatem cuiusque liberam esse libertate arbitrii ad servandam rectitudinem; sic instat discipulus: Num simili ratione possumus dicere voluntatem equi esse liberam, quia appetitui carnis non servit, nisi volens? Huic autem instantiæ ita respondet magister: Non est hoc similiter: in equo namque non ipsa voluntas se subicit, sed naturaliter subiecta semper necessitate appetitui carnis servit: in homine verò quandiu ipsa voluntas recta est, nec servit, nec subiecta est, cui non debet; nec ab ipsa rectitudine ulla vi aliena avertitur, nisi ipsa, cui non debet, volens consentiat; quem consensum non naturaliter nec ex necessitate, sicut equus, sed ex se aperte videtur habere. Igitur ex Anselmo, sicut voluntas hominis non deserit rectitudinem, nisi volens, ita voluntas equi non servit appetitui, nisi volens; & tamen voluntas equi non habet libertatem arbitrii, sicut habet voluntas hominis; quia voluntas equi ex antecedenti necessitate, licet voluntaria, servit appetitui; hominis verò voluntas, non ex antecedenti necessitate, etiam voluntaria, sed ex se, hoc est, ex propria determinatione consentit tentationi, & consentiendo rectitudinem ex propria determinatione deserit. Igitur ex Anselmo, ad libertatem arbitrii requiritur immunitas ab antecedenti ad unum determinationem, etiam voluntaria, & consequenter non sufficit sola immunitas à coactione, sed necessaria est immunitas à simplici necessitate.*

Præterea, libro de Concordia quæst. 1. conciliat libertatem arbitrii cum præscientia divina, docendo præscientiam divinam nullam asserere necessitatem rebus præcitis. Pro quo distinguit duplicem necessitatem, unam sequentem, & alteram præcedentem, docetque ex rebus à Deo præcitis alias necessarias esse necessitate sequenti tantum, ut actus elicitos voluntatis, alias verò necessarias esse & sequenti & præcedenti necessitate, ut actus imperatos voluntatis: sic tamen ut neutram necessitatem faciat præscientia divina, sed è contra utramque supponat, & solum intueatur. Nam v.g. actus eliciti voluntatis, quos Deus præcitat, necessarii sunt necessitate sequenti, quia quod Deus præcitat, futurum est, & quod futurum est, non potest simul non esse futurum; cum impossibile sit idem simul esse & non esse. Actus verò imperati voluntatis, quos similiter præcitat Deus, necessarii sunt non solum necessitate sequenti, quatenus res futura non potest simul non esse futura, sed etiam necessitate præcedenti, quatenus eliciendi sunt à potentiis suis à voluntate efficaciter applicandis,

dis, & prædeterminandis. Unde actus elicitus sunt necessarij necessitate sequenti, ex sola suppositione quod futuri sunt; & actus imperati sunt necessarij etiam necessitate præcedenti, propter solum voluntatis imperium, quo voluntas potentis sibi perfectè subjectis despotice imperat. Cum utraque autem necessitate actus tam imperati, quam elicitus, futuri sunt liberè libertate arbitrii, quia utraque necessitas, ut sit vel non sit, est in potestate voluntatis; & actus elicitus sunt futuri, quia se ipsa voluntas ad illos determinatura est, sicque illos elicit, ut posset non elicere. Item actus imperati futuri sunt, quia voluntas illos ex propria determinatione imperatura est, & ita illos imperabit, ut posset non imperare. Horum autem omnium præscientia divina, quæ falli non potest, certissimum indicium est. Divina igitur præscientia ex Anselmo conciliatur cum libertate arbitrii, non quia vim non affert voluntati, sed quia, quantumvis Deus præficiat actus sive elicitos sive imperatos, voluntas immunitis est ab antecedenti ad unum determinatione intrinseca, & tam se ipsa determinatura est, quam si actus ejus non essent à Deo præcisi.

Hanc ejus esse doctrinam patet ex verbis ejus: sic enim questione citata loquitur: *Potest (voluntas) non velle antequam velit, quia libera est, & cum vult, non potest non velle, sed eam velle necesse est, quoniam impossibile illi est idipsum simul & velle & non velle. Opus vero voluntatis, cui datum est, ut, quod vult, sit, & quod non vult, non sit, voluntarium sive spontaneum est, quoniam spontanea voluntate fit, & bisariam est necessarium, quia & voluntate cogitur fieri, & quod sit, non potest simul non fieri. Sed has necessitates facit voluntatis libertas, quæ prius quam sint, eas cavere potest. Hac omnia Deus, qui scit omnem veritatem, & non nisi veritatem, sicut sunt, spontanea vel necessaria videt, & sicut videt, ita & sunt. Hac ergo consideratione palam est, quia sine omni repugnantia & Deus præscit omnia, & multa sunt ex libera voluntate, quia antequam sint, fieri potest ut nunquam sint, & tamen quodam modo sunt necessitate, quæ necessitas, ut dixi, descendit de libera voluntate. Breviter. Secundum Anselmum, voluntas libera est libertate arbitrii circa actus tam imperatos, quam elicitos, etiam in sensu composito præscientiæ divinæ; quia si quam habent hī actus necessitatem existendi, non habent nisi ab exercitio libertatis, & consequenter ad illud; proindeque secundum Anselmum, voluntas libera est libertate arbitrii, etiam in sensu composito præscientiæ, quia etiam in sensu composito præscientiæ immunitis est ab omni omnino antecedenti ad unum determinatione intrinseca, hoc est, ab omni necessitate etiam simplici.*

Denique Bernardus lib. de grat. & lib. arb. sic loquitur: *Aliud est voluntarius consensus, aliud naturalis appetitus. Hunc communem habentes cum bestiis consensus voluntarius nos discernit: est enim habitus animi liber sui, siquidem non cogitur, non extorquetur; est quippe voluntatis, non necessitatis. Itaque secundum Bernardum, non appetitus naturalis, sed voluntatis consensus discernit nos à bestiis, & discernit per libertatem sibi propriam, & quam non habet appetitus sensitivus. At libertas illa non est nisi libertas à simplici necessitate: non enim potest esse libertas à coactione, quæ bestiis non carent. Igitur apud Bernardum voluntarius consensus est actus potentie indifferentis ad opposita; voluntas potentia illa; necessitas quælibet antecedens, ad unum determinatione intrinseca; cogi denique idem ac intrinsece determinari ad unum, sive violenter, sive non. Ex his autem sic argumentor. Libertas, per quam discernimur à bestiis, est libertas arbitrii. Atqui secundum Bernardum, libertas per quam discernimur à bestiis, est libertas à simplici necessitate. Ergo secundum Bernardum, libertas arbitrii est libertas à simplici necessitate.*

Præterea, eodem libro distinguit triplicem libertatem, à peccato scilicet, à miseria, & à necessitate,

quam dicit esse libertatem arbitrii. Quod autem libertatem à necessitate etiam non violenta intelligat, manifestum est ex iis quæ subjicit, nempe libertatem hanc habere multum honoris, & nos per eam præstare cæteris animantibus. Nam libertas à necessitate violenta, seu immunitas à coactione, non habet specialem excellentiam, neque per eam præstamus cæteris animantibus. Demum ita mentem suam aperit inferius, ut nullus supersit tergiversationi locus. Nam sic loquitur: *Sola remansit ad poenam libertas arbitrii, per quam utique cæteras amisit, ipsam tamen amittere non potuit. De tribus ergo libertatibus, quas acceperat, abutendo illa, quæ dicitur arbitrii, reliquis se privavit.* Unde sic argumentor. Libertas illa, quæ primus homo abusus est in statu innocentie, & quæ abutendo, se ipsum privavit & posteros suos libertatibus aliis, nempe à peccato & à miseria, secundum Bernardum, est libertas arbitrii. Atqui eadem illa libertas, secundum omnes, etiam eterodoxos, est libertas à simplici necessitate, libertas indifferentie. Ergo, secundum Bernardum, libertas arbitrii est libertas à simplici necessitate, libertas indifferentie.

Prob. 3. autoritate Scholasticorum, pro quibus omnibus erit S. Thomas 1. p. q. 19. a. 10. in O. *Librum arbitrium habemus respectu eorum, quæ non necessario volumus, vel naturali instinctu. Non enim ad liberum arbitrium pertinet, quod volumus esse felices, sed ad naturalem instinctum. Unde & alia animalia, quæ naturali instinctu moventur ad aliquid, non dicuntur libero arbitrio moveri. Cum igitur Deus ex necessitate suam bonitatem velit, alia vero non ex necessitate, respectu illorum quæ non ex necessitate vult, liberum arbitrium habet.* Quibus verbis S. Doctor à libero arbitrio removet pro quocumque subjecto necessitatem, etiam illam, quæ simplex & voluntaria est.

Prob. 4. Quidquid repugnat electioni, repugnat libero arbitrio. Nam ut ait S. Thomas 1. p. qu. 83. a. 3. in O. *proprium liberi arbitrii est electio. Ex hoc enim liberi arbitrii esse dicimur, quod possumus unum recipere, alio recusato, quod est eligere.* Unde S. Doctor liberum arbitrium definit vim eligendi, ead. q. a. 4. Atqui antecedens, quamvis voluntaria, necessitas repugnat electioni: electio enim non est præcisè acceptio unius præ alio, sed acceptio unius præ alio sine antecedenti necessitate & determinatione ad unum intrinseca. Quare S. Thomas 1. 2. q. 13. a. 2. in O. docet brutis animantibus electionem non convenire, nobis verò convenire, quia appetitus sensitivus (qui solus est in brutis animalibus) est determinatus ad unum particulare secundum ordinem nature: voluntas autem est quidem secundum naturæ ordinem determinata ad unum commune, quod est bonum, sed indeterminate se habet respectu particularium bonorum. Unde proprie voluntatis est eligere, inter bona scilicet particularia, non autem appetitus sensitivus, proindeque bruta non magis eligunt, cum accipiunt unum particulare, alio relicto, quam ignis eligat, cum movetur sursum, & non deorsum, ut ait idem Doctor ibidem ad 2. Ergo, &c.

Prob. 5. Liberum arbitrium dicit essentialiter dominium in actus illos, circa quos versatur. Atqui dominium in actum stare non potest cum antecedenti necessitate & determinatione intrinseca ad illum. Ergo, &c. Major à nemine negatur. Minorem verò expressè docet S. Thomas lib. 1. contra Gent. cap. 68. *Dominium, inquit, quod habet voluntas supra suos actus, per quod in ejus est potestate velle vel non velle, excludit determinationem virtutis ad unum.* Quod per se manifestum est: voluntas enim eatenus dominatur in actum suum, quatenus potest de illo pro arbitrio disponere, hoc est, illum pro arbitrio producere vel non producere, aut productum deponere: quod esse non potest cum antecedenti determinatione ad unum intrinseca. Ergo, &c.

Prob. denique 6. ex sensu eorum omnium, qui negarunt liberum hominis arbitrium. Nam negarunt hominem esse liberi arbitrii, vel quia putarunt hominem

nem omnia, quæ vult & agit, velle & agere ex violentia extrinsecus illata, homine ad id nihil conferente, sed, quantum potest, reluctante; vel quia putarunt hominem omnia, quæ vult & agit, velle & agere ex voluntaria, sed antecedenti necessitate intrinseca ad volendum & agendum. Non primum, Nam planè incredibile est eos eò dementia devenisse, ut ita sentirent contra evidentissimam rationem, & manifestissimam omnium experientiam, præsertim cum ad ita sentiendum nulla utilitate adduci potuerint, quando quidem illis sufficiebat omnino, si diceretur homo omnia velle & agere ex necessitate voluntaria. Ergo primum. Ergo negabant liberum hominis arbitrium, quia persuasum illis erat liberum arbitrium sine immunitate à simplici necessitate stare non posse, & liberum arbitrium opponi non solum coactioni, seu necessitati violentæ, sed etiam necessitati voluntariæ. Unde Calvinus lib. 2. contra Pighium sic agebat: *Si coactioni opponitur libertas, liberum esse arbitrium & fateor, & constanter assevero, ac pro hæretico habeo, quisquis secus sentiat. Si hoc, inquam, sensu liberum vocetur, quia non cogitur, & violenter trahatur externo motu, sed sponte agatur sua, nihil moror.*

ARTICULUS IV.

Solvuntur objectiones petite ab Autoritate.

Obj. 1. S. Damascenus docet 1. arbitrii libertatem nihil aliud esse, quam voluntatem, lib. 2. orth. fidei cap. 27. 2. Hominem liberum esse hoc ipso quod rationalis est, ibidem. 3. Id esse in nostra potestate, & consequenter in libertate arbitrii, quod ultro & sponte fit, eod. lib. cap. 26. 4. Solum coactum & invitum opponi libero libertate arbitrii, eod. lib. cap. 12. ubi sic ait: *Neque virtutis nomen obtinere potest, quod quis per vim atque invitus efficit.*

R. ad 1. Damascenum nomine voluntatis intelligere facultatem volendi vel non volendi, agendi vel non agendi, sine antecedenti ad unum determinatione intrinseca. Pro quo nota, cum S. Thoma q. 2. de potentia a. 3. in O. Appetitus rationalis considerari potest dupliciter, nempe ut natura & ut voluntas. Ut natura est, est antecederet determinatus ad unum: ut voluntas est, non est sic ad unum determinatus, sed potest ad unum ex oppositis se ipsum determinare. *Voluntas, inquit, in quantum voluntas, cum sit libera, ad utrumlibet se habet: potest enim voluntas agere vel non agere, sic vel sic facere, velle & non velle: & si respectu alicujus hoc voluntati non conveniat, hoc accidet voluntati, non in quantum voluntas est, sed ex inclinatione naturali,* ac proinde in quantum natura est. Nomen igitur voluntatis non solum in usu communi hominum, sed etiam in scholis, non solum apud vulgus, sed etiam apud eruditos, significat facultatem activè indifferentem ad opposita; & in hac significatione sumi à Damasceno & aliis Patribus, cum dicunt liberum arbitrium esse voluntatem, nulla ratio dubitandi est.

R. ad 2. S. Damascenum solum dicere, quod arbitrii libertas necessariò connexa sit cum ratione; quia ratio homini data est ad consulendum, nec homo consultare potest, nisi ut unum ex iis, quæ habet in sua potestate, eligat, & cum elegerit, exequatur. Unde fit, ut, sublata eligendi facultate, necesse sit tolli rationem, & consulendi facultatem, utpotè jam inutilem, imò & impossibilem. Si enim semper vis & agis ex necessitate, & antecedenti ad unum determinatione, inutiliter consultas, imò nequidem potes consultare.

R. ad 3. S. Damascenum, ut patet ex eod. lib. c. 24. spontaneum duplex agnoscere, unum perfectum, & alterum imperfectum. Imperfectum est illud, quod nullam supponit deliberationem, nec proinde est ex electione; dicitur tamen spontaneum, quia ex eo voluptate afficimur. Hoc spontaneum convenit brutis, pueris, imò & homini usum rationis habenti, quando scilicet facit aliquid cum voluptate, sed sine delibera-

tione & electione, ac proinde sine libertate. Spontaneum perfectum est illud, quod supponit deliberationem, & est ex electione, ac proinde à principio se ipsum determinante. Unde tale spontaneum non solum voluptatem, sed etiam laudem vel vituperationem comitem habet, & de eo loquitur Damascenus, cum ait illud esse in nostra potestate, & consequenter nobis liberum esse libertate arbitrii, quod ultro & sponte facimus; & idem est ac si diceret, illud esse in nostra potestate, & libertate arbitrii, nobis liberum esse, quod facimus post deliberationem, ex electione, & non ex necessitate, vel naturæ, aut passionis rationem præoccupantis impetu.

R. ad 4. S. Damascenum non opponere solum coactum strictè dictum libero libertate arbitrii; nam ibi loquitur de libertate arbitrii, quacum primus homo conditus fuit, & quam proinde habuit in statu innocentie; cui sanè libertati Damascenus non opposuit solum coactionem strictè dictam. Itaque Damascenus loco citato dicit Deum condidisse primum hominem peccati expertem, sed non sine libero ad peccandum vel non peccandum arbitrio, ita ut posset manere & proficere in bono si vellet, & si vellet, mutari ex bono, & prolabi in malum. Tum hanc rationem subjicit: Virtus non est, quod fit ex violentia; per violentiam intelligens quamcumque antecedentem necessitatem & determinationem ad unum.

Obj. 2. S. Anselmus lib. 2. Cur Deus homo, cap. 10. docet necessitatem simplicem non esse nisi improprie necessitatem. *Improprie, inquit, dicitur necessitas, ubi nec coactio ulla est, nec prohibitio.* 2. Ibidem docet simplicem illam necessitatem non repugnare libertati arbitrii: nam dicit Christum viatorem, Angelos beatos, & Deum ipsum esse libere justos, licet peccare non possint; quia scilicet non sunt coacti, sed spontaneè justii, & sic non necessitate, sed libere justii sunt.

R. ad 1. S. Anselmum per coactionem & prohibitionem intelligere omnem antecedentem & ineluctabilem necessitatem; quod evidenter probari potest ex lib. de concordia qu. 1. ubi loquens de actibus imperatis voluntatis, dicit illos esse antecederet necessarios, quia potentias, à quibus eliciuntur, cogit voluntas. Ergo per hanc vocem, cogere, S. Anselmus intelligit antecedentem necessitatem, non violentiam.

R. ad 2. Juxta S. Anselmum, Christum ut ut hominem, Angelos beatos, & ipsum Deum libere justos esse, quamvis peccare non possint, quatenus ita sunt impeccabiles, ut possint hoc justum in particulari facere vel non facere, & ex pluribus justis particularibus hoc vel illud eligere.

Obj. 3. S. Bernardus in lib. de grat. & lib. arb. 1. docet necessitatem, quæ opponitur libero arbitrio, opponi voluntario. At voluntario non opponitur necessitas simplex. 2. Expresse declarat necessitatem, libero arbitrio repugnantem, esse violentiam: nam reddens rationem, quare consensus voluntatis fit liber, & quidem libertate arbitrii, sic ait: *Non cogitur, non extorquetur, est quippe voluntatis, non necessitatis.* 3. Indicat actum voluntatis hoc ipso liberum esse, quod fit ex prævia cognitione rationali. *Voluntas, inquit, est motus rationalis.* 4. Dicit libertatem arbitrii esse prorsus inamissibilem, quia scilicet voluntas hoc ipso, quod voluntas est, libera est libertate arbitrii. 5. Ait libertatem à necessitate communem esse, & aequaliter convenire Deo, Angelis, homini, & demonibus. 6. Docet voluntatem semper æquè liberam esse, quamcumque in malo superando patiatur difficultatem.

R. ad 1. S. Bernardum ibi per voluntarium intelligere non præcisè id, quod est à voluntate ex prævia cognitione; sed id, quod est à voluntate, ex prævia cognitione operante cum indifferentia activa ad opposita, & sine antecedenti ad unum determinatione intrinseca. *Ad 2.* Sanctum Bernardum per illud, *Non cogitur, non extorquetur*, intelligere carentiam omnis antecedentis & ineluctabilis determinationis ad unum. Loquitur ergo S. Bernardus secundum communem loquendi modum, juxta quem, cum aliquid dici-